

БЮЛЕТИН

НАЦИОНАЛНА ФЕДЕРАЦИЯ
НА РАБОТОДАТЕЛИТЕ НА ИНВАЛИДИ

NATIONAL FEDERATION OF
EMPLOYERS OF DISABLED PEOPLE

София 1000, бул. "Дондуков" № 11; тел.: 02 986 53 09; тел./факс: 02 986 53 00;
e-mail: nfri@abv.bg; <http://www.nfri.bg/>

Година XVII, брой 10 м.октомври 2024 г.

В ТОВА ИЗДАНИЕ

1. Новини – стр.1 – стр.6
2. Проекти и програми – стр.6 – стр.7
3. Нашата консултация – стр.7 – стр.17

НОВИНИ

Съветът на ЕС одобри окончателния вариант на текста на Директивата за европейската карта за инвалидност и европейската карта за паркиране

Бяха изчистени и последните бюрократични спънки с одобрението от Съветът на ЕС на окончателния вариант на текста на Директивата за европейската карта за инвалидност и европейската карта за паркиране.

Окончателното одобрение беше забавено поради необходимостта от законен превод на 27 езика.

Това означава, че текстът може да бъде публикуван в Официалния вестник на ЕС и започва обратното броене за държавите от ЕС, за да започнат да издават картите. Това също означава, че картите трябва да станат реалност най-късно до 2028 г. Страните от ЕС обаче могат, и трябва, да започнат да ги издават и приемат по-рано.

Предстои националното прилагане на законите в страните членки.

Дванадесети Европейски форум на субектите на социалната и солидарна икономика

Дванадесетият европейски форум на субектите на социалната и солидарна икономика се проведе в периода 15–17 октомври 2024 г. в гр. Баня и беше организиран от НС на ТПК с подкрепата на други неправителствени организации. Представители на НФРИ се включиха в изложението и представиха своята продукция.

През последните години събитието се утвърди като фактор за споделяне на опит и добри практики, дискусии и срещи, за очертаване на приоритети за развитие на социалната икономика.

Официален гост беше вицепрезидента на Република България Илияна Йотова, която откри форума. В приветствието си вицепрезидентът изтъкна приноса на социалната и солидарна икономика за създаването на заетост и изравняването на жизнените стандарти. Тя цитира данни от публикуван наскоро анализ, поръчан от Европейската комисия и изготвен от Европейския съвет по иновациите и Изпълнителната агенция на ЕС за малките и средните предприятия, за развитието на социалната икономика, в сферата на която според наличните данни в 27-те страни членки са заети 11,5 млн. души, или 6,3% от работещите, включени са 4,3 млн. субекта. „Тези данни показват приноса на социалната икономика за развитието на Европейския съюз. Особено важна роля изиграха малките предприятия, обединени в кооперативи, по време на финансово-икономическата криза от 2008 г., както и по време на пандемията от Ковид-19 заради своята гъвкавост, адаптивност и иновативност“, отбеляза Йотова. „В труда на тези хора има много мечти, съзидание, иновативни идеи и те имат нужда от подкрепа“, изтъкна вицепрезидентът.

Сред официалните гости бяха зам.-министъра на труда и социалната политика Румяна Петкова, председателят на Икономическия и социален съвет Зорница Русинова,

кметът на район Банкя Рангел Марков и други представители на различни институции свързани със социалната и солидарна икономика.

Откриващата церемония завърши с модно ревю на колекции на студенти от специалност „Мода“ в Югозападния университет „Неофит Рилски“.

В рамките на изложението своята продукция и услуги представиха около 30 кооперации, социални предприятия, неправителствени организации и университети. Участие взеха и предприятията от Националната федерация на работодателите на хора с увреждания – „Лозана“ ЕАД - гр.София, „Мир-И“ ЕООД – гр.Етрополе, Ателие „Бела Рада“ – гр.София, „БГАсист“ ЕООД – гр.София, „Нике Груп“ АД - гр.Годеч и „Йоникс инвест“ ЕООД – гр.Хасково.

Форумът продължи в следващите дни с научно-практическа конференция и изложение на продукцията на кооперациите.

Социалното предприемачество, връзката между образованието и реалната бизнес среда и перспективите за развитие на субектите на социалната и солидарна икономика бяха във фокуса на конференцията, част от 12-ия Европейски форум на субектите на социалната и солидарна икономика.

В дискуссионния форум "Науката и образованието в подкрепа на социалната и солидарна икономика" се включиха членове на предприятия и кооперациите, университетски преподаватели и представители на неправителствени организации.

Представителите на академичните среди поставиха акцент върху подкрепата за социални инициативи, насърчаване на предприемачеството в социалната сфера, партньорството между неправителствения сектор и университетите.

Балканска среща „Епилепсията не е присъда“

На 04 октомври 2024 г. в гр. София се проведе Балканска среща „Епилепсията не е присъда“, организирана от Асоциацията на родителите на деца с епилепсия, под патронажа на президента на България Румен Радев.

На срещата се акцентира върху необходимостта от висока информираност на обществото за заболяването и създаване на подкрепяща среда от специалисти, за да не се допуска стигма и на хората с епилепсия да не се налага да крият своето заболяване, за да се включат в обучение или заетост.

Участие от страна на НФРИ взе Камелия Иванова, консултант подкрепена заетост.

Семинар Иновативни форми на финансиране на субектите на социалната и солидарна икономика

На 23 и 24 октомври 2024 г. в гр. София Трудово лечебно стопанство ЕООД, член на НФРИ, проведе семинар „Иновативни форми на финансиране на субектите на социалната и солидарна икономика“ по финансиран проект от Фонд Социална закрила „Повишаване на финансовата ориентация на субектите на социалната и солидарна икономика“ с участието на представители на социални предприятия и лица от уязвими групи.

Темите, които бяха разгледани по време на семинара бяха насочени

към потребностите от финансиране на социалните предприятия; привличане на инвеститори; източници на финансиране; прозрачност на управлението, устойчиво развитие и добро управление.

Участие от страна на НФРИ взе Камелия Иванова, консултант подкрепена заетост.

Кратък преглед на някои от по-важните програми за работодатели и организации в подкрепа услугите и заетостта на хората с увреждания през настоящата година

От началото на 2024 г. 57 работодатели са разкрили 180 работни места за тях с финансиране от Националната програма за заетост на хората с увреждания към Агенцията за хора с увреждания. АХУ подкрепя трудовата заетост и осигуряването на достъп до работните места и адаптиране на работната среда работодатели и органи по назначаване.

По Програмата за финансиране на целеви проекти на специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания през тази година са подкрепени 16 проекта със социална насоченост. Чрез тях ще бъдат подобрени здравословните и безопасни условия на труд за хора с трайни увреждания, повишаване квалификацията и уменията на персонала, създаване на дълготрайни активи и др. Финансираните проекти със стопанска насоченост са 21, като по тях ще бъдат разкрити 30 работни места с осигурена заетост за една година.

От началото на 2024 г. АХУ е финансила 25 проекта на хора с увреждания за започване и развитие на самостоятелна стопанска дейност за над 605 500 лв. Сумата е почти два пъти по-голяма от отпуснатата през 2023 г., когато са финансирани 17 проекта за малко над 330 000 лв. От 2024 г. подкрепата по Програмата за финансиране на проекти за започване и развитие на самостоятелна стопанска дейност от хора с увреждания се увеличи с 50% и кандидатите вече могат да получат до 30 000 лв. вместо до 20 000 лв. Облекчени са и условията за кандидатстване. С отпуснатите през тази година средства са създадени автосервиз, сервиз за климатична и отоплителна техника, мебелен цех, ателие за ремонт на часовници, студио за аудио и видео обработка и др. Финансирането по даден проект се получава от един човек с увреждания. След приключване на двегодишния период от създаването на бизнеса фирмата би могла да се регистрира като специализирано предприятие и в нея да се наемат други хора с увреждания.

Чрез АХУ на работодателите могат да бъдат възстановени и осигурителни вноски, които да бъдат използвани целево за подпомагане на рехабилитацията и социалната интеграция на заетите хора с увреждания в специализирана и реална работна среда. На работодатели, сключили договори по Националната програма за заетост на хора с увреждания, НПЗХУ, могат да бъдат възстановени 30% от внесените осигуровки за наетите хора с трайни увреждания. Специализираните предприятия и кооперации могат да поискат възстановяване на 50% от направените осигуровки за всички наети.

Финансиране може да се получи и за създаване на центрове за защитена заетост на хора с множество увреждания.

През 2024 г. Фонд "Социална закрила" (ФСЗ) към Министерството на труда и социалната политика (МТСП) финансира с 5 млн. лв. 113 проектни предложения, с които ще се подобрят условията за подкрепа на най-уязвимите хора в страната, включително и подкрепа за социални предприятия.

Някои от предизвикателствата пред работодателите са свързани с цифровият преход като се очаква той да засегне 90% от работните места, изискващи базови дигитални умения. Очакванията са през следващите 3-4 години средно 20% от съществуващите в момента работни места да бъдат закрити или трансформирани в резултат на автоматизацията. Тенденциите показват, че на пазара на труда ще се търсят кадри с все по-високи нива на образование, широкопрофилни квалификации и богат набор от умения, въпреки че е трудно да се прогнозира какви точно ще са професиите и работните места на бъдещето. От проучване на Агенцията по заетостта, проведено през 2024 г., става ясно, че 67% от анкетираните работодатели изпитват затруднения при намиране на кадри с необходимите умения. Причините, които се посочват, не са свързани само с тяхната професионална квалификация и образование, но и с уменията за самоконтрол и дисциплина, които са най-важни за 87% от мениджърите. За 85% от работодателите най-ценни са комуникативните умения, способностите за работа в екип и под напрежение.

Със средства от държавния бюджет и европейски средства за обучения за подобряване на дигиталните умения на възрастните хора могат да се преодолеят някои от предизвикателствата пред които сме изправени.

ПРОЕКТИ И ПРОГРАМИ

Възможност за включване в безплатно обучение

Желаещите лица в трудоспособна възраст (16-65 г.) могат да се включат в обучение за базови цифрови умения или да повишат своите цифрови умения, като се регистрират за обучение за придобиване на ниво на цифрови умения. Обученията са безплатни и са по програми за обучение в съответствие с Европейската рамка за цифрова компетентност DigComp2.1. Обученията са за базово, средно, напреднало и/или високоспециализирано ниво на цифрови умения. За включване в обучение, срещу получаване на електронен ваучер за обучение, се избира обучаващата организация и формата на обучение – присъствено или онлайн. Обучаваща организация може да се избере от Списъка на доставчиците на обучение, който е публикуван на интернет страницата на Агенцията по заетостта.

За електронен ваучер за включване в обученията желаещите могат да кандидатстват през уебсайта на Агенцията по заетостта. Към момента са активни мерките за обученията с европейско съфинансиране.

- За работещите и самостоятелно заетите, които искат да преминават обученията за повишаване на дигиталните умения, е предоставена възможност чрез проект „Квалификация, умения и кариерно развитие на заети лица“, финансиран по ПРЧР 2021-2027. По операцията се издават електронни ваучери и за обученията за придобиване или повишаване на професионалната квалификация, както и за придобиване на езикови, STEM, преносими и „меки“ умения.
- От края на 2023 г., отново през уебсайта на Агенцията по заетостта, заети лица могат да кандидатстват за електронен ваучер за обучение за базово и средно ниво на дигитални умения. Те се финансират със средства по Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ). Фокусът е поставен върху хората в неравностойно положение - без дигитална грамотност, с ромски произход, ниско образование, ниски или липсващи дигитални умения, по-възрастни участници и др.

Със средства по Националния план за възстановяване и устойчивост, НПВУ е създаден и Модул за самостоятелно сертифициране на дигиталните умения, които са придобити по неформален път или чрез самостоятелно учене. Модулът е достъпен на уебсайта на ЦРЧРРИ и за месец и половина около 700 души са се възползвали от възможността да получат сертификат.

За включване в обучение за цифрови умения е необходимо да се подаде електронно заявление за получаване на ваучер за обучение. Заявлението се подава на електронната платформа на интернет страницата на Агенцията по заетостта. За връзка с платформата: <https://serviceseprocess.az.government.bg/service/5aedf067-45f5-4a56-9fe7-ca42f9084cc8/description>

НАШАТА КОНСУЛТАЦИЯ

ЗА РАБОТЕЩИТЕ С УВРЕЖДАНЯ В СПЕЦИАЛИЗИРАНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

Осигуряване на правата на хората с увреждания на база индивидуална оценка на потребностите

Хората с увреждания съобразно своите потребности имат право на индивидуална оценка на потребностите, която е комплексна, съгласно Закона за хората с увреждания (ЗХУ).

Оценката изследва функционалните затруднения на човека с увреждане, свързани със здравословното му състояние и наличието на бариери при изпълнение на ежедневните и други дейности, както и вида на подкрепата.

Индивидуалната оценка на потребностите се изготвя по настоящ адрес на човека с увреждане от специализиран отдел в дирекциите „Социално подпомагане“ към Агенцията за социално подпомагане (АСП).

Индивидуална оценка на потребностите може да бъде изготвена по искане на:

1. човека с увреждане или упълномощено от него лице;
2. родителя (осиновителя), настойника или попечителя на човек с увреждане;
3. член на семейството, при когото е настанено дете с увреждане по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето;
4. ръководителя на специализирана институция или социална услуга – резидентен тип, в която е настанено дете с увреждане;
5. директора на дирекция „Социално подпомагане“ към АСП при самосезиране.

За изготвяне на оценката се подават следните документи:

1. заявление-декларация по образец, утвърден от изпълнителния директор на АСП;
2. формуляр за самооценка, утвърден от изпълнителния директор на АСП;
3. медицински документи или експертно решение на Териториално-експертната лекарска комисия (ТЕЛК) или Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК).

Документите се подават в дирекция "Социално подпомагане" по настоящия адрес на човека с увреждане – лично, с писмо с известие за доставяне (обратна разписка) чрез лицензиран пощенски оператор или по електронен път съгласно изискванията на Регламент (ЕС) № 910/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. и на Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги. Документите може да се приемат и в дома на човека с увреждане при доказана с медицински документ необходимост.

Индивидуалната оценка на потребностите, включително оценката за потребността от предоставяне на социални услуги, лична помощ или друг вид подкрепа при условия и по ред, определени със закон, се изготвя по Методика за извършване на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа за хората с увреждания.

Индивидуалната оценка на потребностите се изготвя в срок до края на месеца, следващ месеца на подаване на документите по ред, определен с Правилника за прилагането на Закона за хората с увреждания.

Индивидуалната оценка на потребностите включва три компонента:

1. информация за човека с увреждане;
2. констатации за наличните функционални дефицити на човека с увреждане въз основа на събраната информация;
3. заключения, свързани с конкретни подкрепящи мерки.

Заключенията в индивидуалната оценка на потребностите се основават на самооценката на човека с увреждане за затруднения в домашни условия и извън тях и констатираните обстоятелства за наличните функционални затруднения и бариери при изпълнението на ежедневните и други дейности съобразно представените документи.

В заключенията се определят видовете подкрепа – финансова подкрепа (месечна и целева) и потребността от предоставяне на социални услуги, лична помощ или друг вид подкрепа при условия и по ред, определени със закон.

Кой има право на месечна финансова подкрепа и на каква?

Финансовата подкрепа за хората с увреждания е обвързана с линията на бедност, установена за съответната година в страната, която има ежегодна индексация. Това води до регулярно увеличение в размера на финансовата подкрепата и създава благоприятни условия за хората с увреждания.

Предназначението на месечната финансова подкрепа е да компенсира разходите, породени от увреждането и представлява определена сума в зависимост от степента на увреждане.

Месечната финансова подкрепа се отпуска по регламентирани в ЗХУ размери и при съобразяване на нормативно регламентирани условия.

Право на месечна финансова подкрепа имат хората с трайни увреждания над 18-годишна възраст, както следва:

1. от 50 до 70,99 на сто степен на увреждане - в размер 7 на сто от линията на бедност;
2. от 71 до 90 на сто степен на увреждане - в размер 15 на сто от линията на бедност;
3. над 90 на сто степен на увреждане - в размер 25 на сто от линията на бедност;
4. над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават пенсия за инвалидност поради общо заболяване или поради трудова злополука или професионална болест - в размер 30 на сто от линията на бедност;
5. над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават социална пенсия за инвалидност - в размер 57 на сто от линията на бедност.

Хората с трайни увреждания от 18 до 20-годишна възраст имат право на месечна финансова подкрепа, ако не получават месечна помощ по чл. 8д от Закона за семейни помощи за деца.

Право на хората с увреждания на финансова подкрепа под формата на целеви помощи

Целевите помощи се предоставят въз основа на заявена и установена потребност при индивидуално оценяване, за което лицето с увреждане, негов законен представител или упълномощено от него лице, подава изискуемите документи в дирекция „Социално подпомагане“ по настоящ адрес, сред които е и попълнен формуляр за самооценка. В този формуляр се заявява потребността за отпускане на конкретна целева помощ, както и друга информация, предвид заложените специфични критерии за различните целеви помощи.

Целевите помощи се отпускат от дирекция „Социално подпомагане“ по настоящ адрес на лицето с увреждане, въз основа на заключенията в изготвена индивидуална оценка на потребностите, и се предоставят за:

- покупка на лично моторно превозно средство (до четирикратния размер от линията на бедност за съответната година) за лица, чието придвижване е затруднено, за ако отговарят и на следните допълнителни условия: средномесечният доход на член от семейството за последните 12 месеца е равен или по-нисък от линията на бедност; имат определена от ТЕЛК/НЕЛК над 90 на сто вид и степен на увреждане или трайно намалена работоспособност; са работещи или учащи.

Хората с трайни увреждания, чието придвижване е затруднено, имат право на целева помощ за покупка на лично моторно превозно средство до четирикратния размер от линията на бедност за съответната година – 2 104 лв. за 2024 г.

- преустройство на жилище (до двукратния размер от линията на бедност за съответната година) на хора с трайни увреждания с над 90 на сто степен трайно намалена работоспособност или вид и степен на увреждане и деца с определени вид и степен на увреждане, придвижващи се с инвалидна количка, ако средномесечният доход на член от семейството за последните 12 месеца е равен или по-нисък от линията на бедност.

Правото на целева помощ за приспособяване на жилище е до двукратния размер от линията на бедност за съответната година за преустройство на жилище – 1 052 лв. за 2024 г.

- балнеолечение и/или рехабилитационни услуги, предоставяни веднъж годишно, съобразно нуждите на лица с трайни увреждания с над 90 на сто намалена работоспособност, деца с трайни увреждания и военноинвалиди, при наличие на медицинско предписание от лекар специалист. Целевата помощ е в размер до 80 на сто от линията на бедност за съответната година, но не повече от действително направения разход съгласно представените документи.

420,80 лв. за 2024 г.

- наем на общинско жилище на хора с трайни увреждания, ако са самотни или са самотни родители с дете с трайни увреждания и договорът за наем е сключен с тях, както и ако са поставени под пълно запрещение и договорите за наем са сключени с техните законни представители. Целевата помощ е в размер на нормативно определения наем по реда на Закона за общинската собственост и се превежда от дирекции „Социално подпомагане“ след представяне на разходооправдателен документ от съответната община.

- лицата с определена потребност от чужда помощ имат право на помощта за покриване на разходите за един придружител, ако ползват такъв, в размер до 80 на сто от линията на бедност за съответната година.

Документи:

- *Заявление-декларация за изготвяне на индивидуална оценка на потребностите по чл.20, ал.1 от Закона за хората с увреждания;*
- *Формуляр за самооценка на лице с увреждане;*
- *Списък на обекти и специализирани болници за рехабилитация, в които може да се ползва балнеолечение и рехабилитационни услуги по реда на чл.76, ал.6 от закона за хората с увреждания*

на е-страницата на Агенцията за социално подпомагане - <https://asp.government.bg/bg/deynosti/podkrepa-na-horata-s-uvrezhdaniya/pravo-na-tselevi-pomoshti/>

Помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (ПСПСМИ)

Хората с увреждания имат право на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (ПСПСМИ) извън обхвата на задължителното здраво осигуряване, определени индивидуално с медицински документ, издаден от лекарска консултативна комисия (ЛКК), териториалната експертна лекарска комисия (ТЕЛК) или Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК), въз основа на конкретните им нужди и съгласно спецификация, утвърдена от Националната здравноосигурителна каса (НЗОК).

За предоставянето на ПСПСМИ, съответно за тяхното изработване или ремонт, лицето с увреждане или неговия представител, след получаване на съответния медицински документ, следва да подаде заявление до управителя на НЗОК чрез директор на Районна здравноосигурителна каса (РЗОК) или до директора на РЗОК, в зависимост от стойността на ПСПСМИ, съответно ремонта му. Когато стойността на ПСПСМИ, съответно ремонта, надвишава 1 000 лева компетентен да одобри заявлението е управителя на НЗОК, а когато стойността е по-ниска от 1 000 лв. компетентен да одобри заявлението е директорът на РЗОК.

Заявлението се подава чрез информационната база данни по чл. 108а, ал. 1 от Закона за здравето в рамките на процедурата по издаване на медицинския документ, с който се определя конкретните нужди от ПСПСМИ. Заявлението за ремонт се подава лично, с писмо с известие за доставяне (обратна разписка) чрез лицензиран пощенски оператор или по електронен път съгласно изискванията на Регламент (ЕС) No 910/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. относно електронната идентификация и удостоверителните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар и за отмяна на Директива 1999/93/ЕО и на Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги. В заявлението се посочват представените от лицето медицински документи, необходими за предоставянето на ПСПСМИ. По подадените заявления се извършва предварителен контрол за съответствие с изискванията по спецификацията и спецификацията-списък, по наредбата по чл. 30а, ал. 4 от Закона за медицинските изделия, утвърдени от НЗОК, в които са определени медицинските условия, експлоатационните срокове и необходимите медицински документи за предоставянето на всяко конкретно ПСПСМИ, както и стойността, заплащана от НЗОК.

Дейностите по предоставяне, отчитане, контрол и заплащане на ПСПСМИ за хората с увреждания се извършват автоматизирано чрез специално създаден в НЗОК софтуер, с което те да бъдат улеснени да упражняват правото си на достъп до нужното им ПСПСМИ. Регламентирано е хората с увреждания да получават съответните ПСПСМИ, в т.ч. тяхното изработване или ремонт, само от лица, вписани в регистъра, воден и поддържан от Изпълнителната агенция по лекарствата и сключили индивидуален договор с НЗОК.

Когато индивидуално определените с медицинския документ ПСПСМИ не могат да бъдат предоставени, изработени или ремонтирани по настоящ адрес и присъствието на лицата е необходимо има възможност за получаване на парична компенсация за пътни разходи в страната. Паричната компенсация се изплаща от дирекции „Социално подпомагане“ към Агенцията за социално подпомагане след подаване на заявление от правоимащото лице, като за целта в срок до един месец от получаването на ПСПСМИ лицето с увреждане подава в дирекция „Социално подпомагане“ по настоящ адрес заявление – декларация по образец, утвърден от изпълнителния директор на АСП, и прилага следните документи:

- билет за пътуване в двете посоки в страната – във втора класа на бърз или пътнически влак, или с автобус, издаден съгласно изискванията на Закона за железопътния транспорт и Закона за автомобилните превози;

- документ от лицето, вписано в регистъра по чл. 88, ал. 1 от ЗХУ и сключило договор по чл. 45, ал. 16 от Закона за здравното осигуряване, което изработва, предоставя или извършва ремонт на ПСПСМИ, доказващ явяване за вземане на мярка, проба или за получаване на готовото ПСПСМИ от страна на човека с увреждане.

Предоставяне на лична помощ по Закона за личната помощ

Законът за личната помощ (ЗЛП) урежда условията и реда за предоставяне и ползване на лична помощ, регламентирана като механизъм за оказване на асистентска грижа, който се основава на гарантирана от държавата финансова подкрепа, индивидуалните потребности и личен избор на ползвателите.

Съгласно нормативните изисквания, хората с увреждания имат право да ползват лична помощ с определен брой часове, съгласно потребностите, определени в изготвена индивидуална оценка от дирекции „Социално подпомагане“ по настоящ адрес на лицето с увреждане. При установена потребност за включване в механизма лична помощ в заключението задължително се съдържа уточнение за периода, за който личната помощ следва да бъде отпусната, както и броя часове. В резултат на това се издава направлението за предоставяне на помощта.

Желанието за включване в механизма лична помощ се заявява до кмета на съответната община по настоящ адрес, на когото е определена ролята на доставчик на лична помощ. Човек с трайно увреждане, който иска да му бъде предоставена лична помощ, подава лично, чрез упълномощено от него лице или чрез законния му представител, заявление – декларация по образец за предоставяне на лична помощ. В заявлението лицето декларира, че не получава друга подкрепа за задоволяване на същите потребности и посочва асистент. Когато в заявлението не е посочен асистент, доставчикът на лична помощ може да предложи асистент. Към заявлението се прилага направлението с определения брой часове, издадено по реда на ЗХУ след извършване на индивидуална оценка на потребностите.

Важно е да бъде отбелязано, че:

- Когато ползвател на лична помощ е дете с трайно увреждане, за което се получава месечна помощ по чл. 8д, ал. 5, т. 2 от Закона за семейни помощи за деца, в заявлението-декларация заявителят дава писмено съгласие до 380 лв. от помощта (като конкретният размер съответства на определения брой часове в индивидуалната оценка на потребностите) да се превеждат по бюджета на общината от АСП, след определянето на асистент и сключването на трудовия договор.

- Когато ползвател на лична помощ получава добавка за чужда помощ по чл. 103 от Кодекса за социално осигуряване, в заявлението-декларация по ал. 1 заявителят дава писмено съгласие добавката да се превежда на АСП от Националния осигурителен институт след определянето на асистент и сключването на трудовия договор.

- Когато броят на часовете, определени в направлението по ЗХУ, е по-голям от броя на часовете, които могат да се заплащат със средствата по ал. 2 или 3, доставчикът на лична помощ е длъжен да осигури предоставянето и да заплати на асистента личната помощ за пълния брой отработени часове, но не повече от броя на часовете, определени в направлението.

- Ползвателят на лична помощ продължава да ползва месечната помощ или добавката, ако доставчикът на лична помощ не може да сключи договор с асистент.

- Включването в механизма лична помощ зависи изцяло от волята на съответното правоимащо лице, като той се прилага само по негово желание, въз основа на изготвената индивидуална оценка на потребностите и издаденото направление по реда на ЗХУ.

Редът и срокът за предоставяне и ползване на личната помощ, както и правата и задълженията на страните се определят в споразумение между ползвателя, асистента и доставчика на лична помощ, въз основа на което се сключва трудов договор между доставчика на лична помощ, в качеството на работодател, и избрания асистент/и, в качеството на работник, при спазване на действащите правила и норми. Това означава, че при изпълнението на трудовите договори, съответно произтичащите от тях права и задължения, следва да се съблюдават регламентите, залегнали в трудовото и осигурително законодателство. Сред задълженията на доставчика на лична помощ, т.е. на кмета на общината по настоящия адрес на ползвателя, е сключването и прекратяването на трудови договори с асистентите, както и осъществяване на контрол върху предоставянето и качеството на личната помощ.

Право на безплатна годишна електронна винетка

Правото на освобождаване от заплащане на винетна такса от лица с трайни увреждания при ползване на платената пътна мрежа е регламентирано в чл. 10в от Закона за пътищата и Наредба № Н-19 от 2 декември 2008 г. за условията и реда за освобождаване от заплащане на винетни такси при ползване на платената пътна мрежа на лица с 50 и над 50 на сто намалена работоспособност или вид и степен на увреждане и лица или семейства, отглеждащи деца с трайни увреждания до 18-годишна възраст и до завършване на средно образование, но не по-късно от 20-годишна възраст (Наредбата).

Съгласно тях лицата с 50 и над 50 на сто намалена работоспособност или вид и степен на увреждане и лица или семейства, отглеждащи деца с трайни увреждания до 18-годишна възраст и до завършване на средно образование, но не по-късно от 20-годишна възраст, се освобождават от заплащане на винетна такса за един лек автомобил - негова собственост или съпружеска имуществена общност, с обем на двигателя до 2000 куб. см и мощност до 117,64 kW (160 к.с.).

Съгласно Наредбата, правото се осигурява на база подадено заявление-декларация по образец в дирекции „Социално подпомагане“ по настоящ адрес на правоимащите лица.

С оглед на разпоредбите в посочените нормативни документи, безплатните електронни винетки се издават единствено за леки автомобили лична собственост или съпружеска имуществена общност, както и на лицата или семействата, отглеждащи деца с трайни увреждания до 18-годишна възраст и до завършване на средното образование, но не по-късно от 20-годишна възраст, ако отговарят на допълнително

заложените в закона условия – да е с обем на двигателя до 2000 куб. см и мощност до 117,64 kW (160 к.с.).

При преценка правото на лицата с трайни увреждания на безплатна годишна електронна винетка за един лек автомобил се разглеждат обстоятелствата, вписани в свидетелството за регистрация на лекия автомобил, отнасящи се както до собствеността над лекия автомобил, така и техническите му характеристики, и дали те отговарят на заложените в чл. 10в, ал. 1 от ЗП условия.

Квота за назначаване на хора с увреждания по ЗХУ

С цел гарантиране на заетостта на хората с трайни увреждания в обичайна работна среда в чл. 38, ал. 1 от ЗХУ е регламентирана квота, в изпълнение на която работодателите:

- с 50 до 99 работници и служители трябва да назначават едно лице с трайни увреждания

- с 100 и над 100 работници и служители – две на сто от средносписъчния си състав.

Съгласно разпоредбите на Правилника за прилагане на Закона за хората с увреждания (ППЗХУ) ежегодно до 31 март работодателят предприема съответни действия за наемане на хора с трайни увреждания, като в срок три месеца от предприетите действия да ги назначи на работа, при положение, че отговарят на изискванията за заемане на работните места.

В случай, че работодателят желае да използва посредничество за наемане на хора с трайни увреждания в срок до 31 март работодателят уведомява съответното териториално поделение на Агенцията по заетостта (АЗ), на чиято територия е неговото седалище. В уведомлението, изготвено по образец, утвърден от изпълнителния директор на АСП, работодателят посочва:

- брой на свободните работни места, които желае да заяви за наемане на хора с трайни увреждания, насочени от дирекции „Бюро по труда“, за изпълнение на квотата по чл. 38, ал. 1 от ЗХУ;

- брой на свободните работни места, които желае да заяви за наемане на хора с трайни увреждания чрез трудови посредници с издадено удостоверение за регистрация за извършване на посредническа дейност по наемане на работа, за изпълнение на квотата по чл. 38, ал. 1 от ЗХУ.

При промяна на обстоятелствата работодателите в едномесечен срок от промяната са длъжни да подадат уведомление с актуални данни в съответното териториално поделение на АЗ.

Уведомленията за промяна на обстоятелствата, както и тези в случай, че работодателят желае да използва посредничество за наемане на хора с трайни

увреждания се подават в съответното териториално поделение на АЗ лично, с писмо с известие за доставяне (обратна разписка) чрез лицензиран пощенски оператор или по електронен път съгласно изискванията на Регламент (ЕС) № 910/2014 и на Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги.

В случай, че работодателя заяви наемане на хора с трайни увреждания, насочени от дирекции „Бюро по труда“, за изпълнение на квотата по чл. 38, ал. 1 от ЗХУ, в срок 7 работни дни от насочването от дирекция „Бюро по труда“ на безработно лице с трайно увреждане, работодателя уведомява съответното териториално поделение на АЗ за резултата от насочването.

Работодаателят изготвя ежегодно, но не по-късно от края на януари, списък, удостоверяващ определените работни места за изпълнение на квотата по чл. 38, ал. 1 от ЗХУ. Списъкът се съхранява в предприятието и се представя при поискване от органите на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“.

Съгласно чл. 38, ал. 3 от ЗХУ работодателите се освобождават от задължението по чл. 38, ал. 1 от ЗХУ до края на съответната календарна година при:

- наличие на специфични фактори в работната среда, възпрепятстващи наемане на хора с трайни увреждания;

- липса на хора с трайни увреждания, насочени от дирекции „Бюро по труда“ или от трудови посредници с издадено удостоверение за регистрация за извършване на посредническа дейност по наемане на работа.

Освен тях, съгласно чл. 31, 32 и 33 от ППЗХУ, от задължението по чл. 38, ал. 1 от ЗХУ се освобождават работодателите, които:

- закупуват от специализирани предприятия или кооперации на хората с увреждания произвежданите или търгуваните от тях стоки, или предоставяните от тях услуги, за периода на неизпълнение на квотата.

- закупуват директно от хора с увреждания, осъществяващи самостоятелна стопанска дейност, произвежданите или търгуваните от тях стоки, или предоставяните от тях услуги, за периода на неизпълнение на квотата.

- закупуват от социални предприятия клас А, които отговарят на условията по чл. 7, т. 1, 2 и 4 от Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика и/или от социални предприятия клас А+, регистрирани по реда на чл. 8, т. 1 и 3 от същия закон, произвежданите или търгуваните от тях стоки, или предоставяните от тях услуги, за периода на неизпълнение на квотата.

Месечният размер на средствата за закупуване на горепосочените стоки или за ползване на услуги не следва да бъде по-малък от двукратния месечен размер на минималната работна заплата, установена за страната за съответната календарна година, за всяко незаето работно място за човек с трайно увреждане, до момента на

изпълнение на квотата, което работодателят доказва разхода само с първични платежни документи.

Работодателите, които не са изпълнили квотата по чл. 38, ал. 1 от ЗХУ, не прилагат алтернативни мерки по чл.31, 32 и 33 от ППЗХУ, и за които не са налице уредените обективни обстоятелства, възпрепятстващи наемането на хора с трайни увреждания по чл. 38, ал.3 от ЗХУ дължат ежемесечно компенсационна вноска в размер 30 на сто от минималната работна заплата за страната за всяко незаето работно място за човек с трайно увреждане.

Заплащането на компенсационни вноски не отменя задължението за наемане на хора с трайни увреждания, т.е. за бъдещ период. Работодаателят има ангажимент да поддържа заетост в изпълнение на квотата, например при освобождаване, напускане и т.н.

За новосъздадени предприятия задължението по чл. 38, ал. 1 от ЗХУ възниква през годината, следваща годината на вписването им.

Единствено работодателите, които след изтичане на регламентирания тримесечния срок не са изпълнили квотата, не прилагат алтернативни мерки и за които не са налице обстоятелствата по чл. 38, ал. 3 от Закона за хората с увреждания (ЗХУ), са длъжни ежемесечно да заплащат компенсационна вноска в нормативно определения размер, за периода на неизпълнение. Ежемесечната компенсационна вноска е дължима за всяко незаето работно място за човек с трайни увреждания за периода на неизпълнение на квотните задължения от страна на засегнатия работодател. Заплащането на компенсационни вноски не отменя задължението за наемане на хора с трайни увреждания, т.е. за бъдещ период. Работодаателят има ангажимент да поддържа заетост в изпълнение на квотата, например при освобождаване, напускане и пр.

Важно е да отбележим, че работните места, определени по реда на чл. 315 от Кодекса на труда, не се взимат предвид при отчитане изпълнението на квотата. Същевременно работните места, заети от хора с трайни увреждания при възникването на трудовите правоотношения се отчитат при удостоверяване прилагането на квотата. След заложените срокове за предприемане на нужните действия и последващото фактическо назначаване започва осъществяването на специализирания контрол, респективно рестрикционен режим при неизпълнение.

Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ (ИА ГИТ) извършва специализираната контролна дейност, като ежегодно планира извършване на специализирани проверки за прилагането на квотата за назначаване на хора с трайни увреждания. Специализираните проверки се извършват съгласно утвърдени вътрешни правила, които са публикувани на официалната страница на агенцията и могат да бъдат намерени на следния адрес: <http://www.gli.government.bg/page.php?c=221&d=4387>.